

امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف
ریاست عمومی ارشاد و انسجام مساجد
موضوع خطابت روز جمعه و تقریر و بیان
تحریر شده که به تمام خطباء مرکز و ولایات
به هر دو زبان ملی کشور (دري و پشتو) ارسال میگردد

۲۴/ رمضان المبارک / ۱۴۴۷ هـ، ق مطابق ۲۲/ حوت / ۱۴۰۴ هـ، ش

احکام خاص صدقه فطر (فطرانه)، و فضایل و فوائد دیگر صدقات در ماه مبارک رمضان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله ولي الصالحين، غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطُّوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله، صلى الله وسلم وبارك عليه وعلى آله وأصحابه والتابعين ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين، وبعد: قال الله سبحانه وتعالى: (قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى * وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى). الأعلى: (۱۵)

قال الامام ابو الليث السمرقندي: ويقال (قد أفلح من تزكى) يعني أدى زكاة الفطر (وذكر اسم ربه فصلی) مع الإمام صلاة العيد). بحر العلوم (۳/ ۵۵۰)

حضار گرامی و شنوندگان محترم درمسجد!

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته!

این از فضل و کرم بزرگ الله تعالی است که برای مسلمانان عباداتی را مشروع گردانیده است که کمبودها و نقص های عبادات دیگر به وسیله آن ها جبران می شود. از جمله آن ها وجوب صدقة الفطر (سرسایه) است؛ به گونه ای که با پرداخت صدقة الفطر، کمبودهای روزه های ماه رمضان المبارک جبران می شود، همان گونه که در نماز با سجده سهو کمبود نماز جبران می گردد.

مشروعیت صدقة الفطر (سرسایه):

صدقة الفطر (سرسایه) در سال دوم هجرت، دو روز پیش از عید فطر واجب گردید. رد المحتار (۷/ ۲۷۶)

در حدیث شریف آمده است: عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَكَاةَ الْفِطْرِ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ عَلَى الْعَبْدِ وَالْحُرِّ وَالذَّكَرِ وَالْأُنْثَى وَالصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَأَمَرَ بِهَا أَنْ تُؤَدَّى قَبْلَ خُرُوجِ النَّاسِ إِلَى الصَّلَاةِ». صحیح البخاری ت (۳/ ۵۷۰)

ترجمه: از عبدالله بن عمر رضی الله عنه روایت است که گفت: رسول الله صلی الله علیه وسلم صدقة الفطر را واجب قرار داد؛ یک پیمان خرمای یا یک پیمان جو، بر غلام و آزاد، مرد و زن، کوچک و بزرگ از مسلمانان، و دستور داد که این صدقه پیش از

بیرون رفتن مردم برای نماز (نماز عید) ادا شود. عمدة القاری (۱۴/ ۱۴۲)

در این حدیث آمده است که صدقة الفطر بر غلام واجب است؛ اما این نظر مذهب ما نیست.

صدقة الفطر برای سه هدف واجب شده است:

۱. برای جبران خلل‌ها و نقص‌هایی که از روزه‌دار در روزه به وجود آمده است.

۲. برای کمک به مسکینان و فقیران در روزهای عید و برطرف ساختن مشکلات اقتصادی آنان. چنان که در حدیث شریف آمده است: «عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: «فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- زَكَاةَ الْفِطْرِ طَهْرَةً لِلصَّائِمِ مِنَ اللُّغْوِ وَالرَّقَثِ وَطُعْمَةً لِلْمَسَاكِينِ». سنن أبی داود-ن (۲/ ۲۵)

ترجمه: از عبدالله بن عباس رضی الله عنهما روایت است که گفت: رسول الله صلی الله علیه وسلم صدقة الفطر را مقرر کرد تا پاک‌کننده روزه‌دار از سخنان بیهوده و گفتار زشت باشد و نیز غذایی برای مسکینان. در لفظ دیگری از همین حدیث آمده است: «وَقَالَ: «أَغْنَوْهُمْ فِي هَذَا الْيَوْمِ». سنن الدارقطني ۳/ ۸۹) ترجمه: و پیامبر علیه السلام فرمود: آنان (مسکینان و فقیران) را در این روز بی‌نیاز سازید.

۳. برای خوشحال ساختن مسکینان و فقیران در روز عید؛ روزی که همه مسلمانان در آن شادمان هستند. نور الإيضاح (ص: ۱۳۵)

شرط‌های وجوب صدقة الفطر (سرسایه):

۱. سرسایه بر مسلمانی واجب است که آزاد باشد و مالی به اندازه نصاب سرسایه داشته باشد. در نصاب سرسایه طلا، نقره، پول نقد، اموال تجارتي و مالی که بیش از نیازهای اساسی باشد داخل می‌شود. اگر یکی از این‌ها یا مجموع چند چیز از آن‌ها به نصاب نقره برسد، سرسایه بر او واجب می‌شود.

۲. صدقة الفطر بر کسی واجب است که صبح صادق روز عید فطر را دریابد. اگر کسی پیش از صبح صادق بمیرد یا پیش از صبح صادق فقیر شود، صدقة الفطر بر او واجب نیست؛ زیرا صبح صادق عید را درنیافته است.

همچنین اگر کسی پس از صبح صادق روز عید متولد شود یا کسی ثروتمند گردد یا اسلام بیاورد، صدقة الفطر بر آنان واجب نیست. نور الإيضاح (ص: ۱۳۶)

چه کسی صدقة الفطر را می‌پردازد؟

هر کسی که شرایط وجوب صدقة الفطر در او موجود باشد، باید صدقة الفطر خود و فرزندان صغیر خود و نیز فرزند بالغ دیوانه فقیر خود را بپردازد. حاشیه رد المحتار (۲/ ۳۹۶)

پرداخت صدقة الفطر فرزند بالغ بر پدر واجب نیست و صدقة الفطر زن نیز بر شوهر واجب نیست؛ البته پرداخت صدقة الفطر فرزند بالغ و زن نیز جایز است (به شرطی که فرزند بالغ تحت سرپرستی پدر باشد). الطحطاوي على المراقي (ص: ۴۷۵)، حاشیه رد المحتار (۲/ ۳۹۶)

پرداخت صدقة الفطر پدر و مادر بر فرزند واجب نیست؛ مگر اینکه پدر کسی دیوانه و فقیر باشد و تحت سرپرستی فرزندش قرار داشته باشد، که در این صورت صدقة الفطر پدر بر فرزند واجب می‌شود. الاختيار لتعليل المختار (۱/ ۱۳۱)، البحر الرائق (۲/ ۲۷۱)

زمان وجوب سرسایه: صدقه الفطر (سرسایه) با طلوع صبح صادق روز عید فطر واجب می شود.

پرداخت صدقه الفطر پیش از روز عید نیز جایز است؛ اما مستحب آن است که پیش از رفتن به نماز عید داده شود. همچنین پرداخت صدقه الفطر در طول ماه رمضان نیز جایز است و پرداخت آن پس از عید نیز جایز می باشد. نور الإيضاح (ص: ۱۳۶)

اگر صدقه الفطر یک بار بر کسی واجب شود و سپس مال او از بین برود، صدقه الفطر از ذمه او ساقط نمی شود. حاشیه الطحطاوي على المراقي (ص: ۴۷۵)

اجناس صدقه الفطر:

صدقه الفطر از چهار نوع ماده غذایی پرداخت می شود: گندم، جو، خرما و کشمش.

بهتر آن است که قیمت این اجناس پرداخت شود؛ زیرا افراد نیازمند می توانند نیازهای خود را با پول برطرف کنند. اما اگر زمان کمبود و قحطی غلات باشد، دادن گندم، جو و مواد غذایی بهتر از دادن پول است. مراقي الفلاح (ص: ۲۶۹)

مستحقان سرسایه:

مستحقان صدقه الفطر همان مستحقان زکات هستند؛ یعنی فقیران، مسکینان، جمع آورندگان زکات، بدهکاران، مجاهدان و مسافران. بنابراین هر کسانی که مستحق زکات باشند، مستحق صدقه الفطر نیز هستند.

اگر برادر، خواهر، عمه، خاله یا خواهرزاده کسی فقیر باشند، دادن صدقه الفطر به آنان جایز، بلکه به سبب صلۀ رحم بهتر است.

دادن صدقه الفطر به کودکان به عنوان عیدی جایز نیست و صدقه الفطر ادا نمی شود. الطحطاوي على المراقي (ص: ۴۷۴)

مقدار صدقه الفطر:

صدقه الفطر از چهار نوع ماده غذایی با مقادیرهای زیر پرداخت می شود:

۱. نیم پیمانۀ گندم یا آرد گندم (۱۹۰۰ گرم) یعنی یک کیلو و نهصد گرم.

۲. یک پیمانۀ جو یا آرد جو (۳۸۰۰ گرم) یعنی سه کیلو و هشتصد گرم.

۳. یک پیمانۀ خرما (۳۸۰۰ گرم) یعنی سه کیلو و هشتصد گرم.

۴. یک پیمانۀ کشمش (۳۸۰۰ گرم) یعنی سه کیلو و هشتصد گرم.

جدول مقدار صدقه الفطر (سرسایه) برای شهر کابل و مناطق نزدیک به شهر

جدول صدقة الفطر (سرسایه) روزه مبارک بر اساس مقدار و قیمت مواد خوراکی در شهر کابل

جدول صدقة الفطر (سرسایه) ماه مبارک رمضان بر اساس مقدار و نرخ مواد خوراکی در شهر کابل ترتیب شده است.

شماره	جنس	وزن	نرخ
۱	گندم	۱- کیلو و ۹۰۰ گرام	۵۹- افغانی
۲	آرد گندم	۱- کیلو و ۹۰۰ گرام	۶۱- افغانی
۳	جو	۳- کیلو و ۸۰۰ گرام	۱۱۸- افغانی
۴	آرد جو	۳- کیلو و ۸۰۰ گرام	۱۲۲- افغانی
۵	خرما	۳- کیلو و ۸۰۰ گرام	۵۴۰- افغانی
۶	کشمش	۳- کیلو و ۸۰۰ گرام	۹۲۰- افغانی

نوت:

- در جدول فوق، اندازه دقیق اشیا و اجناس تعیین گردیده است؛ با این حال، به منظور احتیاط، بهتر خواهد بود که برای هر فرد در فطر روزه، دو کیلوگرام گندم به ارزش (۶۲) افغانی یا دو کیلوگرام آرد گندم به ارزش (۶۳) افغانی پرداخت گردد. همچنان در سایر اجناس نیز اگر چهار کیلوگرام به طور احتیاط برای فطر روزه هر شخص در نظر گرفته شود، مناسب تر خواهد بود. بر این اساس، قیمت چهار کیلوگرام جو (۱۲۴) افغانی، چهار کیلوگرام آرد جو (۱۲۸) افغانی، چهار کیلوگرام خرما (۵۶۸) افغانی و چهار کیلوگرام کشمش (۹۶۸) افغانی تعیین گردیده است.
- مردم هر ولایت می توانند مطابق اندازه ذکر شده از اجناس فوق، صدقه فطر را پرداخت نمایند؛ و در صورت پرداخت قیمت این اجناس، لازم است مبلغ آن بر اساس نرخ محل تعیین و پرداخت گردد.

✓ همچنین اگر احتیاطاً به جای مقدار (۱۹۰۰ گرام) گندم یا آرد گندم، قیمت کامل دو کیلو گندم داده شود، یا به جای

یک پیمانانه جو (۳۸۰۰ گرام) قیمت کامل چهار کیلو پرداخت گردد، بهتر خواهد بود.

✓ برای بهبود وضعیت اقتصادی مسکینان و فقرا، کسانی که توانایی دارند بهتر است قیمت آن جنسی را بدهند که در بازار

ارزش و قیمت بالاتری دارد؛ مانند این روزها که قیمت خرما، کشمش، جو و آرد جو نسبت به گندم و آرد گندم بیشتر است.

حضار گرامی!

ماه مبارک رمضان، ماه صدقات، خیرات و سخاوت است. الله تعالی ذات کریم است و کرم را دوست دارد، و ذات بخشنده است و بخشنده را دوست می‌دارد.

در ماه مبارک رمضان باید عبادت‌ها بیشتر انجام شود، به ویژه صدقه دادن؛ زیرا به سبب شرافت زمان و مکان، اجر عبادات و صدقات افزایش می‌یابد، مخصوصاً در ماه مبارک رمضان. پیامبر صلی الله علیه وسلم در ماه رمضان نسبت به هر زمان دیگر بیشتر سخاوتمند بودند.

در حدیث شریف آمده است: عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجْوَدَ النَّاسِ، وَكَانَ أَجْوَدَ مَا يَكُونُ فِي رَمَضَانَ حِينَ يَلْقَاهُ جِبْرِيلُ، وَكَانَ يَلْقَاهُ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ فَيُدَارِسُهُ الْقُرْآنَ، فَلَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجْوَدُ بِالْخَيْرِ مِنَ الرِّيحِ الْمُرْسَلَةِ» صحیح البخاری (۸/۱)

ترجمه: از حضرت عبدالله بن عباس روایت است که می‌گوید: رسول الله صلی الله علیه وسلم از همه مردم بخشنده‌تر بودند، و در ماه رمضان بیش از هر زمان دیگر سخاوتمند می‌شدند، زمانی که جبرئیل علیه السلام با ایشان ملاقات می‌کرد. جبرئیل علیه السلام در هر شب ماه رمضان با ایشان دیدار می‌کرد و پیامبر صلی الله علیه وسلم قرآن کریم را با او مرور می‌کردند. پس رسول الله صلی الله علیه وسلم در انجام کارهای خیر از باد وزنده نیز بخشنده‌تر بودند.

رسول الله صلی الله علیه وسلم در نشر علم سخاوتمند بودند، در بلند کردن دین الله تعالی سخاوتمند بودند، در هدایت مردم سخاوتمند بودند، و در هر راه ممکن برای رساندن خیر به مردم بخشنده بودند؛ مانند فراهم کردن غذا برای گرسنه، نصیحت کردن افراد جاهل و ناآگاه، برآوردن نیازهای مردم و تحمل سختی‌های آنان.

امام نووی رحمه الله در شرح این حدیث می‌گوید: (وَفِي هَذَا الْحَدِيثِ فَوَائِدٌ مِنْهَا بَيَانُ عِظَمِ جُودِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . وَمِنْهَا إِسْتِحْبَابُ إِكْتِثَارِ الْجُودِ فِي رَمَضَانَ) شرح النووی علی مسلم (۱۴/۸)

ترجمه: در این حدیث فوائد بسیاری وجود دارد، از جمله بیان بزرگی سخاوت رسول الله صلی الله علیه وسلم، و نیز استحباب زیاد کردن سخاوت در ماه رمضان.

در ماه رمضان، دادن افطار به روزه داران فضیلت بزرگی دارد. در حدیث شریف آمده است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: (إِنَّ الصَّائِمَ تَصَلَّى عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ إِذَا أَكَلَ عِنْدَهُ حَتَّى يَفْرُغُوا وَرُبَّمَا قَالَ حَتَّى يَشْبَعُوا). الترمذی (۳/۱۵۳)، النسائی (۲/۲۴۲)

ترجمه: همانا وقتی نزد روزه‌دار غذا خورده شود، فرشتگان بر او درود می‌فرستند تا زمانی که آنان از غذا خوردن فارغ شوند، و گاهی فرمودند: تا زمانی که سیر شوند. در حدیث دیگری آمده است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «مَنْ فَطَّرَ صَائِمًا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ، غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِ الصَّائِمِ شَيْئًا». سنن الترمذی (۳/۱۷۱)

ترجمه: هر کس روزه‌داری را افطار دهد، برای او همانند اجر روزه‌دار خواهد بود، بدون آن که چیزی از اجر روزه‌دار کم شود.

در میان روزه‌داران، وضعیت اقتصادی همه مردم یکسان نیست. ممکن است در همسایگی شما روزه‌دارانی باشند که با نان خشک یا تنها با آب افطار می‌کنند. همچنین بیوه‌زنان، یتیمان و افراد ناتوان و نیازمندی هستند که در خانه‌هایشان مواد غذایی پیدا نمی‌شود، یا اگر هم باشد برای سیر شدن اعضای خانواده کافی نیست. به‌خصوص کسانی که از کشورهای همسایه بازگشته‌اند، بسیاری از آنان پولی در جیب ندارند تا چیزی خریداری کنند و در شرایط بسیار دشوار زندگی می‌کنند. بنابراین کمک و یاری چنین افرادی در ماه رمضان، حتی اگر به مقدار کم باشد، اجر بزرگی دارد.

الله تعالی در آیات زیر، کسانی را که به نیازمندان غذا می‌دهند ستوده و پاداش آنان را بیان کرده است؛ و در ماه رمضان پاداش چنین کارهایی چندین برابر می‌شود. الله جل جلاله می‌فرماید: (وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا * إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا * إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا * فَوَقَاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَلَقَّاهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا * وَجَزَاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا) الانسان: (۸-۱۲)

ترجمه: و آنان با وجود علاقه به غذا، آن را به مسکین، یتیم و اسیر می‌دهند. (و می‌گویند ما شما را تنها برای رضای الله اطعام می‌کنیم و از شما هیچ پاداش و سپاسی نمی‌خواهیم. ما از پروردگار خود در روزی سخت و هولناک می‌ترسیم. پس الله آنان را از شر آن روز محفوظ می‌دارد و به آنان طراوت و شادی عطا می‌کند. و به سبب صبری که کردند، آنان را با بهشت و لباس‌های حریر پاداش می‌دهد.

در حدیث شریف آمده است: عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَيُّمَا مُؤْمِنٍ سَقَىٰ مُؤْمِنًا شَرْبَةً عَلَىٰ ظَمًا سَقَاهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الرَّحِيقِ الْمَخْتُومِ وَأَيُّمَا مُؤْمِنٍ أَطْعَمَ مُؤْمِنًا عَلَىٰ جُوعٍ أَطْعَمَهُ اللَّهُ مِنْ ثَمَارِ الْجَنَّةِ» سنن الترمذی (۴/۶۳۳)

ترجمه: از ابو سعید خدری رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: هر مؤمنی که مؤمن دیگری را در حال تشنگی آبی بنوشاند، الله تعالی در روز قیامت از رحیق مختوم به او خواهد نوشاند. و هر مؤمنی که مؤمن دیگری را در حال گرسنگی غذا بدهد، الله تعالی از میوه‌های بهشت به او خواهد خوراند.

فوائد صدقة الفطر (سرسایه) و سایر صدقات در ماه مبارک رمضان:

الف: فوائد صدقة الفطر (سرسایه): فوائد صدقة الفطر به این صورت است:

- ۱- پرداخت صدقة الفطر باعث ایجاد محبت و الفت میان مسلمانان، فقرا و ثروتمندان می‌شود.
- ۲- پرداخت صدقة الفطر باعث می‌شود افراد ضعیف جامعه در شادی و خوشی عید و در خوردن و نوشیدن با ثروتمندان شریک شوند.
- ۳- پرداخت صدقة الفطر در جامعه وحدت و همبستگی ایجاد می‌کند.
- ۴- پرداخت صدقة الفطر حسد، کینه و نفرت فقرا نسبت به ثروتمندان را از دل‌های آنان دور می‌کند.

مسلمانان گرامی!

انسان هوشیار کسی است که برای خود پیشاپیش ثواب بفرستد و صدقات نفلی بدهد، به ویژه در ماه رمضان؛ زیرا فایده همه صدقات و خیرات در حقیقت به خود شما بازمی‌گردد.

الله تعالی می‌فرماید: (وَمَا تَنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَا نُنْفِسِكُمْ). البقرة: (۲۷۲) ترجمه: و هر خیری که انفاق کنید، برای خود شماست.

در ماه رمضان صدقات نفلی فواید بسیاری دارد که برخی از آن‌ها چنین است:

۱- **صدقه دادن نشانه ایمان است:** رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ» صحیح مسلم (۱/ ۱۴۰)

ترجمه: صدقه دلیل و نشانه ایمان است. امام نووی رحمه الله در توضیح این حدیث می‌نویسد: (مَعْنَاهُ الصَّدَقَةُ حُجَّةٌ عَلَى إِيْمَانٍ فَاعْلَمَ فَإِنَّ الْمُنَافِقَ يَمْتَنِعُ مِنْهَا لِكَوْنِهِ لَا يَعْتَدِلُهَا فَمَنْ تَصَدَّقَ اسْتَدِلَّ بِصَدَقَتِهِ عَلَى صِدْقِ إِيْمَانِهِ) شرح النووی علی مسلم (۳/ ۱۰۱)

ترجمه: معنای حدیث این است که صدقه، حجت و دلیلی بر ایمان صدقه‌دهنده است؛ زیرا منافق از صدقه دادن خودداری می‌کند چون به آن باور ندارد. پس کسی که صدقه می‌دهد، صدقه او دلیلی بر صدق ایمان اوست.

۲- **صدقه دادن انسان را از گناهان پاک می‌کند:** الله تعالی می‌فرماید: (خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا). التوبة: (۱۰۳) ترجمه: از اموال آنان صدقه بگیر تا به وسیله آن آنان را پاک و تزکیه کنی.

جمهور مفسران می‌گویند که این آیه درباره کسانی نازل شده است که از غزوه تبوک بازمانده بودند؛ مانند ابو لُبابه و یاران او. هنگامی که پیامبر صلی الله علیه وسلم آنان را آزاد کردند، آنان اموال خود را به حضور پیامبر صلی الله علیه وسلم آوردند و چنین عرض کردند: ای رسول الله! این اموال ما سبب شد که از غزوه تبوک باز بمانیم؛ پس این اموال را بگیرد و از طرف ما صدقه بدهد و ما را با صدقه دادن این اموال از گناهان پاک کنید و برای ما طلب آمرزش نمایید. پس این آیه مبارک نازل شد. تفسیر القرطبی (۸/ ۲۴۲)

امام طبری رحمه الله در تفسیر این آیه می‌نویسد: (يقول تعالى ذكره لنبية محمد صلى الله عليه وسلم: يا محمد، خذ من أموال هؤلاء الذين اعترفوا بذنوبهم فتأبوا منها (صدقة تطهرهم)، من دنس ذنوبهم (وتزكئهم بها)، يقول: وتتميمهم وترفعهم عن خسيس منازل أهل النفاق بها، إلى منازل أهل الإخلاص). تفسیر الطبري (۱۴/ ۴۵۴)

ترجمه: الله تعالی به پیامبر خود محمد صلی الله علیه وسلم می‌فرماید: ای محمد! از اموال کسانی که به گناهان خود اعتراف کرده‌اند و از آن‌ها توبه نموده‌اند، صدقه بگیر؛ (صدقه تطهرهم) یعنی آنان را از آلودگی گناهان پاک می‌کند، و (وتزکئهم بها) یعنی آنان را رشد می‌دهد و به وسیله این صدقه، آنان را از جایگاه پست منافقان بالا برده و به جایگاه اهل اخلاص می‌رساند.

۳- صدقه دادن انسان را از آتش جهنم حفظ می‌کند:

در حدیث شریف آمده است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ». متفق علیه ترجمه: خود را از آتش جهنم حفظ کنید، هرچند با نیمه یک خرما باشد.

در روایت مسلم آمده است: «مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَتِرَ مِنَ النَّارِ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ فَلْيَفْعَلْ». صحیح مسلم (۸۶/۳)

ترجمه: هر کس از شما بتواند خود را از آتش جهنم حفظ کند، هرچند با نیمه یک خرما، پس چنین کاری را انجام دهد.

۴- صدقه دادن سبب داخل شدن در بهشت می‌شود:

در حدیثی آمده است: عَنْ حُدَيْقَةَ قَالَ أَسْنَدْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى صَدْرِي فَقَالَ: «مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ابْتِغَاءً وَجْهَ اللَّهِ خُتِمَ لَهُ بِهَا دَخَلُ الْجَنَّةِ وَمَنْ صَامَ يَوْمًا ابْتِغَاءً وَجْهَ اللَّهِ خُتِمَ لَهُ بِهَا دَخَلُ الْجَنَّةِ وَمَنْ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ ابْتِغَاءً وَجْهَ اللَّهِ خُتِمَ لَهُ بِهَا دَخَلُ الْجَنَّةِ». مسند أحمد (۳۵۰/۳۸)

ترجمه: از حضرت حذیفه بن یمان روایت است که گفت: پیامبر صلی الله علیه وسلم را بر سینه خود تکیه داده بودم و فرمودند: هر کس کلمه (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) را برای به دست آوردن رضای الله بگوید و پایان زندگی اش با همین کلمه باشد، وارد بهشت خواهد شد.

و هر کس یک روز برای رضای الله روزه بگیرد و پایان زندگی اش با آن باشد، وارد بهشت خواهد شد.

و هر کس برای رضای الله صدقه‌ای بدهد و پایان زندگی اش با آن باشد، وارد بهشت خواهد شد.

۵- مسرور کردن دل‌های فقراء، مساکین و نیازمندان:

با دادن صدقات، در دل فقراء، مسکینان و نیازمندان شادی و خوشحالی به وجود می‌آید. دادن صدقه به فقرا و نیازمندان، به‌ویژه در ماه مبارک رمضان، سبب می‌شود که مشکلات آنان برطرف شود یا دست کم کاهش یابد؛ و در نتیجه موجب آرامش و خوشحالی دل‌های آنان می‌گردد.

در دین مقدس اسلام، در مفهوم صدقه نوعی گستردگی وجود دارد؛ به همین دلیل در اسلام هر کار نیکی که باعث خوشحالی مردم شود، صدقه شمرده شده است. در حدیث شریف آمده است: عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ وَإِنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ أَنْ تَلْقَى أَخَاكَ بِوَجْهِ طَلْقٍ وَأَنْ تُفْرِغَ مِنْ دَلْوِكَ فِي إِنَاءِ أَخِيكَ». سنن الترمذی (۳۴۷/۴)

ترجمه: از حضرت جابر بن عبدالله رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: هر کار نیکی صدقه است، و از جمله نیکی‌ها این است که با چهره‌ای گشاده با برادر مسلمان خود ملاقات کنی، و این نیز صدقه است که از دلو (سطل) آب خود در ظرف برادر مسلمان آب بریزی.

۶- صدقه دادن سبب ایجاد تکافل اجتماعی و همکاری در جامعه می‌شود:

در اسلام، کمک کردن به یکدیگر در زندگی اجتماعی و یاری رساندن به همدیگر عملی پسندیده و مطلوب است، و در این باره نصوص دینی فراوانی وجود دارد. چنان که الله تعالی می‌فرماید: (وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى) المائدة: (۲)
ترجمه: و در کارهای نیک و تقوا با یکدیگر همکاری و کمک کنید.

با تحقق تکافل اجتماعی، تفاوت‌های طبقاتی در جامعه کاهش می‌یابد و برادری و اخوت میان افراد جامعه تقویت می‌شود. به همین دلیل در اسلام بر ثروتمندان زکات فرض گردیده و بر صاحبان نصاب صدقه الفطر (سرسایه) واجب شده است، و دین مقدس اسلام ثروتمندان را تشویق کرده است تا دست نیازمندان را بگیرند و به آنان کمک کنند.

دادن صدقات بهترین شکل تحقق تکافل اجتماعی (همکاری اجتماعی) است؛ زیرا با دادن صدقه، نیازهای جامعه و مشکلات روزمره فقرا و نیازمندان برطرف می‌شود.

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ صَدَقَةٌ». قِيلَ أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يَجِدْ قَالَ: «يَعْتَمِلُ بِيَدَيْهِ فَيَنْفَعُ نَفْسَهُ وَيَتَصَدَّقُ». صحیح مسلم (۸۳/۳)

ترجمه: بر هر مسلمان صدقه لازم است. گفته شد: اگر کسی توان مالی برای صدقه دادن نداشته باشد چه؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: با دستان خود کار کند، تا هم به خود سود برساند و هم صدقه بدهد.

اقول قولي هذا، استغفر الله لي ولكم ولجميع المسلمين كافة.

وصلی الله علیه وعلى آله وصحبه أجمعين.

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته.